

Digitized by Google

'Kroniek'

*Mededelingen
Oudheidkundige Kring
Voorst*

*29e jaargang nr. 1
2006*

Oudheidkundige Kring Voorst
(opgericht 18 december 1975)

Dagelijks bestuur

Voorzitter:

E. van de Zedde, Koningin Wilhelminaweg 15, 7391 ER Twello, tel. (0571) 27 29 43

Secretaris:

M.H. Roos-Roelofsen, Rijksstraatweg 20, 7383 AR Voorst, tel. (0575) 50 20 99

Penningmeester/ledenadministratie:

J. Muller, Rijksstraatweg 136, 7391 MG Twello, tel. (0571) 27 47 68

Leden:

R. Egberts, Meermuidenseweg 23, 7391 TE Twello, tel. (0571) 27 44 49

J. Groenberg, Hietweideweg 30, 7391 XX Twello, tel. (0571) 27 60 37

Mr. J.H. Hermsen, Rozenhoflaan 10, 7201 AV Zutphen, tel. (0575) 51 52 48

G.B.J. Reinders, Wijkseweg 32a, 7396 BD Terwolde, tel. (0571) 27 43 32

W.A. Hartmans-Gotink, Blankematerweg 2, 7397 NT Nijbroek, tel. (0570) 56 17 37

De contributie bedraagt € 14,- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde post-adres € 16,50. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Voor het aan- en afmelden van het lidmaatschap en het doorgeven van adreswijzigingen kunt u contact opnemen met de penningmeester (zie boven).

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Oudheidkundige Kring Voorst en is in beperkte aantallen à € 3,00 te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello. Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs.

Redactie-adres: H. Kleinjan, Langestraat 51, 7419 AR Deventer, tel. (0570) 641 648,
e-mail: "kroniek@email.com".

Werkruimte Oudheidkundige Kring Voorst

Stationsstraat 59a

7391 EJ Twello

tel. (0571) 27 70 90

Geopend op dinsdag en woensdag van 9.00 tot 16.00 uur en op donderdagavond van 19.00 tot 21.00 uur.

ISSN 1384-8682

Kroniek

Maart 2006, 29e jaargang nr. 1

Inhoud

	Blz.
Activiteitenkalender	2
Van de redactie	3
Van de bestuurstafel	B. van de Zedde 3
Lezing over Hessenwegen op 23 maart a.s.	J. Groenberg 4
Uitnodiging ledenvergadering op 27 april a.s.	4
Jaarverslag 2005 van de O.K.V.	M. H. Roos-Roelofsen 5
Concept-begroting O.K.V.	H. Muller 8
Veldnamen en oude boerderijnamen op de Noordoost- Veluwe - Toelichting op de dialezing	D. Otten 9
Uit de bladen	J. Roosenschoon 10
Het leven van een 'Hannekemaaiër'	J.J. Speelziek 11
De Bruggenbosche Midwinterhoornbloazers	W. Notten 13
Processen-verbaal	G. Vrieling 16
Twee gevelborden en een muuranker in Klarenbeek	E.H. Stol 18
Genealogische dag in Harfsen: 13 mei 2006	H. Klein Ovink 21
De geschiedenis van de Backers Campje(n)s of Den Oord in Terwolde	W. van der Werf 22

Foto omslag:

17 december 2005 was een "dag met een gouden randje": de jubileumbijeenkomst van de O.K.V., met onder meer een wandeling langs de Mulderskolk, de Halmen en een stukje Bomendijk (zie ook pag. 7).

Tenzij anders vermeld komen alle foto's in deze Kroniek uit de collectie van de O.K.V.

***De Kroniek verschijnt vier keer per jaar:
in de maanden maart, juni, september en december.
Uiterste inleverdatum kopij voor de volgende Kroniek:
1 mei 2006***

Activiteitenkalender

Lezingen en excursies O.K.V. in 2006

Donderdag 23 maart 2006

Lezing over de Hessenwegen door de heer Henk Harmsen uit Stokkum.

Plaats: Dorpshuis de Pompe te Wilp.

Aanvang: 20.00 uur. Zaal open om 19.30 uur.

Donderdag 27 april 2006

Algemene ledenvergadering met

Lezing over veld- en boerderijnamen in de gemeente Voorst door de heer Otten naar aanleiding van het verschijnen van een boek over dit onderwerp.

Plaats: Stationskoffiehuys te Twello.

Aanvang: 20.00 uur. Zaal open om 19.30 uur.

Zaterdag 19 augustus 2006

Excursie in Nijbroek door Willemien Hartmans.

Plaats: Vertrek bij de Blankemate, Blankemateweg 2, Nijbroek.

Aanvang: 14.00 uur.

Donderdag 28 september 2006

Dialezing over IJsselhoeven door Willemien Hartmans.

Plaats: Café Dorpszicht in Terwolde.

Aanvang: 20.00 uur. Zaal open om 19.30 uur.

Donderdag 23 november 2006

Lezing over archeologie in Zutphen (Van burg tot stad) door Michel Groothedde.

Plaats: Zalencentrum Dennenlust, Hoofdweg 64, Klarenbeek.

Aanvang: 20.00 uur. Zaal open om 19.30 uur.

Van de redactie

Een kort woord van de redactie deze keer, want de ruimte is beperkt. Het aantal ingezonden artikelen was deze keer gelukkig groot. Maar dat betekent ook, dat niet alles geplaatst kon worden. Zit uw bijdrage er deze keer niet bij: geen nood. Er zullen

nog vele Kronieken volgen, met voldoende mogelijkheden om uw bijdrage af te drukken. Ga dus door met uw historische onderzoeken en laat de Kroniek-lezers meegenieten van uw kennis.

Van de bestuurstafel

door B. van de Zedde

In het vierde kwartaal hebben bestuursvergaderingen in het teken gestaan van ons 30-jarig jubileum op 17 december.

Er is serieus werk gemaakt van de dagindeling op 17 december. En de publiciteit in de Stentor en Voorster Nieuws bevestigde onze plaats in de historie van de Gemeente Voorst.

En de jubileumuitgave kreeg een extra mooi jasje en inhoud.

De samenwerking met Stichting Openbare Bibliotheken Gemeente Voorst begint op gang te komen en zal in 2006 verder zichtbaar worden.

Financieel is de achterstand weggewerkt na technische problemen; het incasseren van de leden is vrijwel afgewerkt. Het aantal leden is redelijk stabiel gebleven in 2005.

De accommodatie is een bijna vast weerkerend onderwerp op de agenda. Wij krijgen in 2006 een probleem met de opslag van veel materialen en dat vergt actie. Inmiddels zijn een aantal opties in bewerking. Vanuit de verschillende commissies is verslag gedaan van de voortgang: Foto's, er zijn weinig sloopvergunningen in de verslagperiode. Wel worden er foto's genomen

van de scoutingboerderij in Twello en er is een begin gemaakt met het vastleggen van de graven op Duistervoorde.

De inventarisatie van de graven op de begraafplaats in Nijbroek is vrijwel afgerond en vastgelegd in Excel. En van de kerkhoven van De Vecht en Bussloo is inmiddels ook een eerste cd-rom ontvangen.

De activiteiten in 2006 worden besproken en krijgen begin 2006 verder gestalte; dan zal er een compleet programma klaar zijn. Het Festival Gelderland 1900-2000 zal hierin worden opgenomen met een presentatie in het gemeentehuis gericht op de vleesverwerking in gemeente Voorst, samen met het gemeentearchief.

De aansluiting op internet en de daaraan gekoppelde 'eigen' site gaat moeizaam en neemt veel tijd in beslag.

Ook zijn er weer een aantal lezingen verzorgd door vrijwilligers en dat is een goede zaak. Als bestuur moeten wij op de hoogte zijn van alle lezingen en dat is door enthousiasme niet altijd het geval.

Het bestuur heeft de receptie voor het 25-jarig bestaan van onze zustervereniging in Oldebroek bezocht.

Lezing over Hessenwegen op 23 maart a.s.

door J. Groenberg

Hessenwegen zijn zeer oude handelswegen die door heel Europa voeren en verbindingen vormen tussen haven- en handelssteden.

De wegen of liever banen werden in de Achterhoek tot rond 1870 bereden door grote karavanen met paarden, huifkarren en ezels. Vanuit Duitse streken werden met name de producten van de toenmalige huisindustrie in de Nederlandse handelscentra afgeleverd.

Onderweg brachten de hessenvoerlieden ook bezoeken aan markten om daar hun waren te slijten. Met name waren dat glas- en aardewerk (potten), sieraden, houten keukengerief, kleding, kousen enz.

Een aantal van deze wegen bestaat nog en oude trajecten zijn tegenwoordig in gebruik op de meest uiteenlopende manieren: als

toeristenroute, als hoofdweg enz.

Op de Veluwe zijn banen van honderden meters breed aangetroffen, doordat de voerlieden telkens andere sporen volgden vanwege de zachte ondergrond.

In de lezing wordt ingegaan op de mogelijke oorsprong van hessenwegen, het verkeer en de naam. Volgens de laatste taalkundige inzichten betekent de naam niets anders dan 'paardenwegen'.

De kooplieden kwamen ook niet alleen uit Hessen, maar uit grote delen van Duitsland. Een oud hessen traject, lopend van de Duitse grens bij Aalten tot aan Doesburg is door de spreker gevolgd en op dia's vastgelegd. Ook wordt ingegaan op het oude landschap langs de hessenwegen ten tijde van de hessenhandel.

Uitnodiging ledenvergadering op 27 april a.s.

Aan de leden,

Hiermede hebben wij het genoegen u uit te nodigen voor de jaarlijkse ledenvergadering, die zal worden gehouden op donderdag 27 april 2006.

Plaats: Stationskoffiehuys, Stationsstraat 31, 7391 EH Twello.

Aanvang 20.00 uur.

Wij hopen u daar te mogen begroeten.

Het bestuur

Agenda

- Opening
- Verslag jaarvergadering 14 april 2005 (zie Kroniek nr.2, 2005)
- Mededelingen
- Jaarverslag secretaris (zie Kroniek nr. 1, 2006)
- Financieel jaarverslag
- Verslag kascommissie, de heer Braunius en de heer Lutje Berenbroek
- Begroting 2006 (zie Kroniek nr. 1, 2006)
- Bestuurswijziging: de heer H. Hermsen

treedt af en wordt niet opgevolgd.

- Rondvraag
- Sluiting huishoudelijk gedeelte
- Pauze

De heer dr. D. Otten, die bezig is aan een boek over veldnamen in de gemeente Voorst, hebben wij uitgenodigd voor een lezing na de pauze.

Jaarverslag 2005 van de O.K.V.

door M.H. Roos-Roelofsen

Het bestuur heeft in 2005 9 maal vergaderd. Bij een aantal vergaderingen was ook mevrouw Annemarie Geerts, archivaris van de gemeente Voorst, als adviseur aanwezig.

Het aantal leden bedroeg in januari 2005: 579, op 31 december was dat aantal 567.

Vele mensen weten onze werkruimte goed te vinden: er kwamen zo'n 200 mensen informatie opvragen over vele verschillende onderwerpen en telefonisch kwamen er ook nog eens ruim 450 vragen binnen bij de diverse vrijwilligers.

Op de jaarvergadering op 14 april trad het Dagelijks Bestuur af, bestaande uit voorzitter Jan Oolman, penningmeester Meindert Niemeijer en secretaris Judith Roosenschoon. Zij zijn opgevolgd door respectievelijk Bert van de Zedde, Hans Muller en Martha Roos.

Huisvesting

De huisvesting blijft onze onverminderde aandacht vragen. In januari werd ons door de gemeente meegedeeld dat de scoutingboerderij op het Holthuis toch zal worden afgebroken. Ook het veilinggebouw kwam helaas niet in aanmerking. Omdat het mavo-gebouw gesloopt zou worden werd in september de OKV-inventaris verhuisd

naar "De Blankemate" in Nijbroek, als voorlopige oplossing. Het is van belang om een groter onderkomen te vinden, zowel voor de werkruimte als voor de inventaris die nog steeds op diverse locaties ligt opgeslagen.

Financiën

In verband met het overschakelen van het computersysteem van de vorige penningmeester naar de huidige verliep de incasso van de lidmaatschapsgelden behoorlijke vertraging op. Inmiddels is dat allemaal in goede banen geleid en is het leeuwendeel van de gelden ontvangen.

Monumenten

In het afgelopen jaar werd op verzoek van de OKV het "Sluisje aan de Kadijk, bij Zeedijk 3a te Terwolde" door het College van B&W op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst.

De OKV ondersteunde het verzoek van Algemeen Belang Teuge om gebouw "De Zwaan" op deze lijst te zetten, hetgeen ook is gebeurd.

Op basis van de geactualiseerde Monumentenverordening is er in juni een nieuw reglement vastgesteld voor de Commissie Monumenten & Cultuurhistorie. De gemeente heeft ons bestuurslid Hans Herm-

sen opnieuw als lid van deze commissie benoemd.

Lezingen

De eerste lezing van het jaar vond plaats in de Dorpskerk in Wilp en ging over "De vroegste kerkenbouw in Gelderland". De voordracht werd verzorgd door de heer J.J.P. Gardeniers uit Wageningen.

Tijdens de jaarvergadering op 14 april werd na de pauze een film vertoond van de Deventer cineast Jan Nomden in het kader van 60 jaar bevrijding. Deze werd met veel interesse bekeken.

Van 5 t/m 8 mei was er de foto-expositie over de Tweede Wereldoorlog op de Wilpse Klei, georganiseerd door de heren Ten Bosch, Mulder en Siero. De openingshandeling, een kanonschot, werd verricht door ons erelid de heer Livius Sevenster. Er kwamen heel wat bezoekers op af. Ondanks het niet zo fraaie weer was de tentoonstelling een succes.

Op zaterdag 27 augustus was er een rondleiding op kasteel Ter Horst in Loenen. Er waren 31 belangstellenden.

De lezing over "Heksen geschiedenissen en toverij-onderzoek in Gelderland" vond plaats op 29 september en werd gehouden door de heer D. Schlüter uit Enschede.

Tenslotte was er op 24 november nog een lezing over "Watermolens en wasserijen op de Veluwe", verzorgd door de heer P. Hagens uit Almelo.

Voorts heeft de OKV haar medewerking verleend aan een lezing over het slot "De Nijenbeek" in de bibliotheek, en aan een dialezing over de gemeente Voorst voor een Kroatisch gezelschap, dat in het kader van uitwisseling in Voorst op bezoek was.

Overige activiteiten

Regiodag: Deze werd op 12 maart in Hattem gehouden, de heren Oolman en Van de Zedde waren namens de OKV aanwezig om de onderlinge contacten te verstevigen. Het programma van die dag ging over subsidies en fondsenwervingsplannen. Op 24 maart vond de presentatie plaats van het door een aantal van onze vrijwilligers geschreven boek "Een Eeuw vol Herinneringen" van de RABO-bank.

De "Terwoldse Woordenlijst" werd gepresenteerd op 16 april tijdens het jubileum van Dorpsbelangen in Terwolde.

Op de genealogische dag in Harfsen op 21 mei waren de heer Groenenberg en mevrouw Hartmans namens de OKV aanwezig met een kraam met informatie, boeken, etc.

Het eerste weekend van september was zoals altijd gereserveerd voor de "Klompemarkt". Doordat er niet voldoende bezetting was hebben we besloten de kraam zondags niet open te stellen. Op de andere dagen waren er veel positieve reacties en ook de foto's trokken grote belangstelling. De quiz voor de scholen werd met groot enthousiasme uitgevoerd door de kinderen. De Openbare Bibliotheek heeft een voorstel gedaan voor samenwerking met de OKV. Zo zouden zij gebruik willen maken van onze materialen en kunnen wij de presentatieruimte in de bibliotheek gebruiken. Verdere plannen worden nog uitgewerkt.

Aan de gemeente Voorst is het verzoek gedaan om de "Dumeco-gedenksteen" op de nieuwe locatie te herplaatsen. Dit voorstel zal t.z.t. worden uitgevoerd.

Werkgroepen

Er is weer heel veel werk verzet door de vrijwilligers. Om een aantal zaken te noemen:

Er wordt gewerkt aan een vernieuwde uitgave van het boek "Old Twello".

De herinventarisatie van de begraafplaatsen De Vecht en Nijbroek is afgerond, aan Bussloo wordt nog gewerkt.

De website is - nog steeds - een zorgenkindje. De werkgroep automatisering is hard bezig om alles goed op de rails te krijgen.

De wekelijkse foto in het Voorster Nieuws

blijft de publieke belangstelling trekken. In samenwerking met een vrijwilliger is er een boekje in de maak over Huize Ekeby in Voorst.

Dit is slechts een greep uit de vele werkzaamheden die met veel enthousiasme en kennis van zaken door vele mensen worden verricht.

De vrijwilligers de heer en mevrouw Mulder hebben op 17 mei afscheid genomen. Zij hebben samen met veel enthousiasme en inzet een jaar of negen vele goede dingen verricht, bijvoorbeeld hun medewerking aan de oorlogstentoonstellingen op de Wilpse Klei.

Voor de vaste groep vrijwilligers wordt jaarlijks een nieuwjaarsborrel en een excursie georganiseerd. In mei zijn we naar Xanten geweest met een "koninklijke" bus!

Jubileum

Op 18 december was het 30 jaar geleden dat de oprichting van de OKV een feit was. Dit hebben we op een bescheiden en informele manier willen vieren. Op 17 december was er een bijeenkomst op boerderij "De Adelaar" in Voorst met een ontvangst door midwinterhoornblazers, koffie met zelfgebakken koek, erwtensoep met brood, de vertelling van de legende "Het spook van de Keizershof" en een wandeling langs de Mulderskolk, de Halmen en een stukje Bomendijk, eveneens onder de weemoedige klanken van de midwinterhoorns. De sneeuw die 's morgens was gevallen droeg extra bij aan de sfeer. Een van de aanwezigen noemde het een "dag met een gouden randje".

Concept-begroting OKV

door H. Muller

Concept-begroting 2006

	Begroting 2006	Begroting 2005
	€	€
BATEN		
Contributies leden	8.500	8.350
Activiteiten	0	1.350
Verkopen	500	200
Sponsoring	450	450
Advertenties Kroniek	500	0
Giften	0	100
Sponsoring RABO (boek)	0	5.000
Subsidie gemeente Voorst	2.250	2.250
Nieuwe publicaties	500	6.250
Renteontvangst	250	0
Diverse baten	350	450
Totaal baten	13.300	24.400
LASTEN		
Drukkosten Kroniek	3.000	2.900
Portokosten Kroniek	1.000	780
Activiteiten	250	2.000
Inventaris	500	250
Porto diversen	100	0
Huur Stationsstraat	5.800	6.500
Diverse kosten Stationsstraat		
* Schoonmaak	600	0
* Telefoon, verzekering	500	
Projecten	0	150
Nieuwe publicaties	0	5.500
Reservering toek. Activiteiten	300	350
Diverse lasten	500	
Vrijwilligersdag	800	
Kosten acceptgiro	250	0
Saldo excl bijdrage RABO-boek	0	970
Bijdrage RABO-boek	0	5.000
Totaal lasten	13.600	24.400
EXPLOITATIESALDO	-300	0

Veldnamen en oude boerderijnamen op de Noordoost-Veluwe - Toelichting op de dialezing

door D. Otten

De eerste veldnamen werden vanaf de achttiende eeuw in oorkonden en andere documenten genoteerd. In de gemeente Voorst waren dat vooral namen die betrekking hadden op bossen en bosontginningen. De naam Voorst gaat terug op een benaming voor een bos dat een speciale bestemming had. Bussloo, Gietelo en Twello zijn namen waarvan het tweede deel (loo) de betekenis 'bos op zandgrond' had. Bekende loo-namen op de Noordoost-Veluwe zijn Het Loo, Assel en Soerel. Terwolde is, evenals Oosterwolde, genoemd naar een wold, een dicht bos op een laag terrein. Namen als Holtwijk en Holthuizen herinneren aan een holt, een bos met hoogstammig geboomte.

Veel van de vroege bosnamen gingen over op boerderijen. In Voorst ontstonden verscheidene namen die eindigden op -laar (een open plek in het bos), en die bewaard bleven als huis- of boerderijnaam, onder meer Beukelaar, Hartelaar en Wisselaar. Andere oude boerderijnamen, die van oorsprong bosnamen waren, zijn De Dernhorst, de Hazelt en De Bremte.

Tot in de 16e eeuw was er een gestadige groei van het aantal veldnamen. De 80-jarige oorlog was door de vele plundertochten en brandstichtingen een tijd van teruggang. De boeren kwamen nauwelijks aan ontginning toe. Na 1640 begon een periode van economische groei met een sterke stijging van het aantal veld- en boerderijnamen. Aanleiding tot naamgeving waren

toen onder meer de begroeiing van een perceel grond (Distelbrink, Haverkamp), de ligging (Bruggenmate, Posterenk), de eigenaar (Kloosterkamp, Pruimenakkers, d.w.z. de akkers van de Abdij in Prüm), de vorm van een stuk grond (Blaasbalg, Kromme Akker) en de oppervlakte van een perceel (Achtmorgen, Tweehont).

Van de oude boerderijnamen werden vaak familienamen afgeleid. De dragers van de familienaam Rorije hebben hun oorsprong allemaal in Heerde, op de boerderij De Rorije. Die was genoemd naar een 'roderije', een plek waar het bos gerooid was. Bekende Veluwse familienamen als Bijsterbosch en Van den Esschert gaan terug op boerderijnamen die oorspronkelijk veldnamen waren.

Er zijn veel namen in vergetelheid geraakt, maar ze zijn haast allemaal te achterhalen in het archiefmateriaal. Ze staan bijvoorbeeld in rentmeestersrekeningen uit de 14e en 15e eeuw, pachtcontracten, belastingkohieren, goederenregisters en notariële akten.

Enkele onderwerpen die bij de dialezing aan de orde komen, zijn de vroegste veldnamen, de namen van hoog- en laaggelegen gronden, streekgebonden namen, veldnamen die boerderij- en familienamen werden, oude landmaten. Verder informatie over veldnamen in de gemeente Voorst zal te vinden zijn in het boek 'Veldnamen in Voorst' dat eind mei verschijnt en dat door

de IJsselacademie in Kampen wordt uitgegeven. Het boek begint met een geschiedenis van de namen, daarna volgt een gedeelte waarin de betekenis van de namen

wordt verklaard. Het derde deel is een Atlas met ruim 40 kaarten waarop is aangegeven bij welke percelen de namen horen.

Uit de bladen

De OKV heeft een ruilabonnement met de historische verenigingen in de regio. Zo kunnen de leden via elkaars tijdschriften op de hoogte blijven van de interessegebieden en van elkaars activiteiten. De bladen liggen in de OKV-ruimte in de Stationsstraat ter inzage. Hieronder vindt u een kleine greep uit het aanbod.

In *De Mothoek*, het blad van de vereniging in Nunspeet, staat in nr. 2005-4, het derde deel van een langer stuk over het tolhuis aan de Elspeterweg. Deze keer gaat het vooral over het beheerdersechtpaar Gerardus en Willempje, die vanaf 1923 de tol pachtten. Zij verdienden hier heel wat geld mee, meer in ieder geval dan het gemeentebestuur had begroot. Een reden om ze in 1926 de tol voor een vast tarief te laten beheren. Ondertussen ontstond er een flinke tegenbeweging en wel van de automobilisten die maar liefst 60 cent per doorgang moesten uitgeven en dat terwijl ze ook al wegenbelasting betaalden. Een uitje over de Veluwe werd zo een kostbare onderneming. De auto's van het koninklijk huis hadden trouwens wel gratis doortocht.

Verder in dit nummer ook een leuk artikel van de hand van Eric de Graaf over git in klederdracht. In veel streekdrachten waren

zwarte (git)kralen met zilveren sloten voorgeschreven. Veelal gold dit voor de rouwkleding. Koningin Victoria was een belangrijk persoon in de verspreiding hiervan. Zij was een voorbeeld van de dagelijkse dracht van deze sieraden. Git is een delfstof en is eigenlijk een soort bruinkool. In Engeland is git afkomstig van een bepaald soort boom, verwant aan de apenboom of araucaria. Deze boom groeide in het juratijdperk. Wanneer deze doodging en duizenden jaren onder druk lag, veranderde het hout in git. Bij het bekijken van git onder de microscoop zijn de jaarringen nog duidelijk te zien. Het git wordt gehakt en kan daarna op allerlei manieren bewerkt worden. Het voelt warm aan en kan spiegelglad gepoetst worden. Behalve sierraden werden er ook beeldjes, schaakstukken, gespen en dolkgrepen van gemaakt. Het 'gitcentrum' in Engeland was Whitby, een havenstad aan de Noordzeekust. In de bloeitijd, in de 19e eeuw, werkten daar wel 1500 mensen in de ze industrie. Git wordt voor zwarte sierraden wel nagemaakt. Dan is er meestal sprake van glas, maar ook wel van bakeliet, ebbenhout of kunststof.

door J. Roosenschoon

Het leven van een 'Hannekemaaiers'

door J.J. Speelziek

Na de 30-jarige oorlog (1618-1648), die in Duitsland meer dan de helft van de bevolking het leven kostte, was het daar bittere armoede. Bovendien speelden tegenstellingen tussen de rijke adel en kleine luiden als gevolg van uitbuiting een trieste rol. Hierdoor ontstond er vanuit Noordwest Duitsland een grote trek naar Holland, in die tijd bekend als een steenrijk land met koloniën en een succesvolle haring- en walvisvaart. Men sprak toen wel van de Gouden Eeuw!

Deze 'Hollandganger' werden seizoenarbeiders genoemd, die in de zomermaanden tegen het einde van de 17e tot begin 20e eeuw als gastarbeiders naar Holland kwamen. Het betrof met name arme lieden: keuterboertjes, dagloners, veelal jongere lieden, voornamelijk mannen, die in de minder arbeidsintensieve maanden, 'tussen zaaien en oogsten' in het welvarende Hollandse buurland gingen werken. Daar aanvaardden vele duizenden aanbesteed werk als grasmaaiers, hooier, turfsteker en later ook nog als haring- en walvisvanger. Dat er in die periode menig maal een huwelijk ontstond tussen Duitse mannen en Nederlandse meisjes blijkt overduidelijk uit de vele Duitse en daarvan afgeleide namen, zoals o.a. waar te nemen in een telefoon-gids (bijv. Molder, van Essen, Uenk, e.d.). Zo'n stroom van seizoenarbeiders naar een economisch sterker land zien we ook nog tussen de USA en Mexico. Mede hierdoor beleefde Holland toen één van zijn bloeitijden. Die nagenoeg ongeschoolde Duitsers werden 'Moffen' genoemd. In de

tweede helft van de 18e eeuw waren het jaarlijks circa 40.000 lieden die aan deze trek naar Holland deelnamen.

In het voorjaar verzamelden ze zich na de Pinksteren om in groepen naar Holland te gaan. Ze kwamen met klompen aan hun voeten, beladen met gereedschap en zoveel mogelijk levensmiddelen, in totaal ongeveer 30 kg bagage per persoon. Ze waren voornamelijk afkomstig uit Westfalen, Neder Saksen en het Rijngebied.

Een paspoort was toen nog niet nodig, die kwam eerst na 1811. In Nederland ging een deel van hen met de boot over de Vecht, andere gingen te voet naar Hasselt aan het IJsselmeer, waar de weg noordelijk naar Groningen en Friesland leidde. Anderen gingen over de Zuiderzee naar Amsterdam. Ervaren 'Hollandgangers' gingen direct naar de boeren die ze van het voorgaande jaar nog kenden. Ook de Veluwe, met name de graslanden (veehouders), vormden toen een populair werkterrein.

Men sliep onderweg naar Holland onder bomen, in het hooi op de velden of bij bekende boeren in de schuur. Op het werk zelf was een schuur als woning al heel comfortabel. Veel Hannekemaaiers, zoals grasmaaiers ook wel genoemd werden, bouwden tenten van zeildoek. Enkele maakten eenvoudige hutten, bedekt met takken, riet of graszoden, vergelijkbaar met de bos-hutten van de kolenbranders van welweer. Zes tot tien dagen was men gemiddeld onderweg naar de eindbestemming.

De Hollandgangers, die als turfstekers in de veengebieden werkten hadden nog

slechtere condities. Alleen al hun werktijd was langer. Zij werkten van maart tot oktober. In de vochtige venen stonden zij vaak tot hun knieën in het voorjaarskoude water, vaak tot 16 uur per dag. Veel turfstekers kregen last van hun longen, reuma of jicht. Ver van de bewoonde wereld leefden zij in de meest eenvoudige hutten, opgebouwd uit turven. In het midden van de hut rookte dag en nacht een turfvuurtje, hetgeen de lucht daarin niet verbeterde. Men sliep op bedden van zachte turf of sprokkelhout met stro. De naast elkaar rustende arbeiders behielpen zich met een deken, die uit koffiezakken of oude wollen dekens aan elkaar waren genaaid. Tegen de nachtelijke koude beschermde de deken echter onvoldoende. Daarom hielden de arbeiders bij het slapen hun vochtige en vuile werkkleren aan en probeerden zich daarbij aan het turfvuur te warmen. Hoogstens op zondag hadden de arbeiders tijd hun kleding te wassen en te drogen. Hun gezondheid werd dus veel zwaarder belast dan die van de grasarbeiders.

Doorgaans kregen de arbeiders alleen op zondag, die werkvrij was, van de boeren te eten Sommige boeren, vooral in Friesland, gaven ook door de week gratis eten met karnemelk, melkpap en twee maal daags koffie. In Noord-Holland moesten de arbeiders zelf voor hutten zorgen. Ze verbruikten hun meegebrachte voorraden, maar waren krenterig met de uitgaven voor levensmiddelen. Om voor het zware werk voldoende fit te blijven, dronken ze één of een paar glazen met gesmolten, vaak ranzig spekvet, wat ze zelf hadden meegenomen. Daardoor kregen ze de bijnaam van "spekvreters".

Het oogsten van hooi (gras maaien met een zeis) begon in juni en was alleen met de massale hulp van seizoenwerkers te realiseren. Er werd in afspraak met twee tot vier personen in het ritme van de 'slagman' gewerkt. De werkdagen van 16 uur met weinig pauzes, vroegen een inzet die soms tot een totale uitputting leidde. Twee getuigen uit die tijd vertellen: "Het maaien begon 's morgens om 2 uur, later om 3 uur. Zo lang de dauw nog op het gras lag, was het maaien namelijk gemakkelijker. Het gras was altijd erg dik. Gemaaid werd er de hele dag tot in de late avond. Wat een weilanden waren dat Holland! Zo ver je kon kijken, niets anders dan gras! Korte eetpauzes, alleen 's middags werd er een half of heel uur geslapen. Het was gewoon dat men zo lang maaide tot het voor dé ogen begon te draaien, hetgeen betekende dat de maaier de grond onder zijn voeten verloor en dreigde flauw te vallen. Het uitbuiten van deze lieden, afkomstig van over de oostgrens, is onvoorstelbaar en nauwelijks denkbaar.

Het was o.a. Korn. Mulder, die in 1973 een zeer interessant geïllustreerd boekwerk schreef over 'Hannekemaaiers en kiepkereels'. (Uitgave: Knoop & Niemeijer, Haren). Dankzij het internet, waarop thans complete bevolkingsregisters zijn te vinden, is het onderzoek naar de voorouders een stuk eenvoudiger geworden. De opsporing naar hun persoonsgegevens, beroep en woonplaats is een ware rage geworden! Schrijver dezes is eveneens afkomstig van een Hannekemaaiër: Konrad Spellsiek, die enkele eeuwen geleden in Bennekom huwde met Thonia Thoonen. Bij die plechtigheid werd de Duitse naam kennelijk ver-

basterd in Speelziek. Konrad Spellsiek was afkomstig uit Obermehnen bij Minden. Alle gegevens van mijn Duitse voorouders heb ik uiteindelijk aangetroffen in de archieven van de Evangelische kerk in Ober-

roehen, met het gevolg dat er een fantastische relatie is ontstaan met de familie Spellsiek aldaar, wonende in het nabij gelegen dorpje Biasheim.

De Bruggenbosche Midwinterhoornbloazers

door W. Notten

Op zaterdag 17 december 2005 bliezen de 'Bruggenbosche Midwinterhoornbloazers' tijdens de jubileumdag van de "Oudheidkundige Kring Voorst". Tijdens de slotborrel ontstond het idee voor een artikel in dit ledenblad. Interessant, omdat het gebruik van het midwinterhoornblazen nauwelijks in deze streek bekend is. In dit artikel wordt de geschiedenis van de midwinterhoorn verteld en ook hoe het instrument wordt gemaakt. Tot slot wordt beschreven hoe de bloazersgroep is ontstaan.

De geschiedenis en het bespelen van een midwinterhoorn

De oudste vermelding van het blaasinstrument is uit 1485, uit Sonsbeck aan de Nederrijn. Het gebruik stamt uit de late Middeleeuwen en de hoorn had evengoed Kersthoorn in plaats van Midwinterhoorn kunnen heten. In het Nederduitse en Twentse dialect is namelijk het woord Kerstmis niet bekend en spreekt men van Midwinter of - in dialect - "Mirweeenter". Volgens traditie wordt de midwinterhoorn enkel in de periode van 1e advent tot en met Driekoningen bespeeld. Er is slechts één archeologisch vondst van een midwinterhoorn bekend, gevonden in een oude wa-

terput bij Deventer, gedateerd in de 13e eeuw. Na analyse bleek de hoorn slechts 45 centimeter lang te zijn en dezelfde vorm te hebben als de huidige hoorns.

Op 18 december 1949 was er in Twente voor het eerst sprake van georganiseerd blazen op de midwinterhoorn. Daarmee

werd het verval, waaraan het oude gebruik vanaf 1900 onderhevig was, gestuit en zette een nieuwe glorie tijd in. Na dit georganiseerde blazen in Almelo, doorgegeven van buurtschap naar buurtschap, werd een streven merkbaar om het oude gebruik bij de plattelandsbevolking in Twente weer zin en inhoud te geven. Een driemanschap zorgde voor de oprichting van de stichting "Kemissie veur 't Mirreweenterhoornbloazen". Deze organiseerde op tweede kerstdag 1953 het eerste concours voor midwinterhoornblazers, waarvan er nog vele zouden volgen!

Midwinterhoorn maken en bespelen

Ook al is de midwinterhoorn een primitief instrument, voor een ongecoördineerd knutselaar valt het nog helemaal niet mee om zonder verdere hulp van een specialist een dergelijk instrument te fabriceren. Als grondstof wordt een natuurlijk gekromde ongeveer 15 centimeter dikke en ongeveer 1,5 meter lange stam van berken-, elzen- of wilgenhout gebruikt. Nadat de stam genoeg gedroogd is wordt deze met een kleine bijl bewerkt zodat er een mondstuk van zo'n 6 centimeter breed ontstaat. Het geheel wordt dan in twee helften gespleten, die vervolgens weer 'gekuipt' worden. Dit wil zeggen dat ze net zolang met gutsen uitgehold worden tot het hout overal ongeveer een centimeter dik is.

In vroegere tijden was er geen houtlijm. Door tussen de wanden van beide helften speciaal bies te doen en daarna beide helften weer samen te voegen, ontstond een holle houten pijp. Deze werden aan elkaar gehouden door er Spaans riet omheen te wikkelen. Daarna werd het geheel een aan-

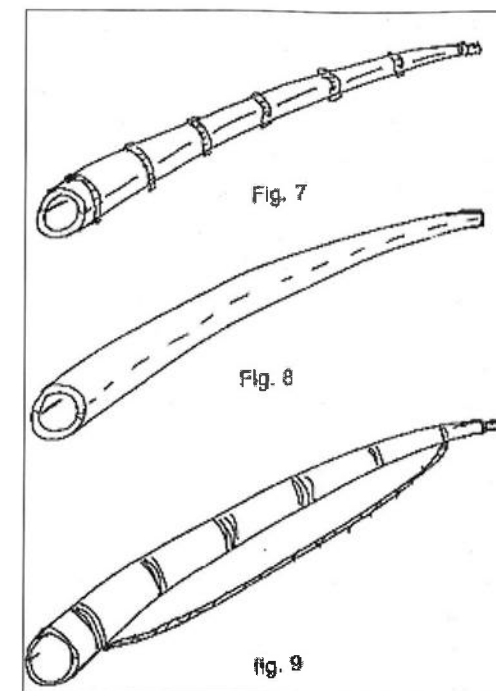
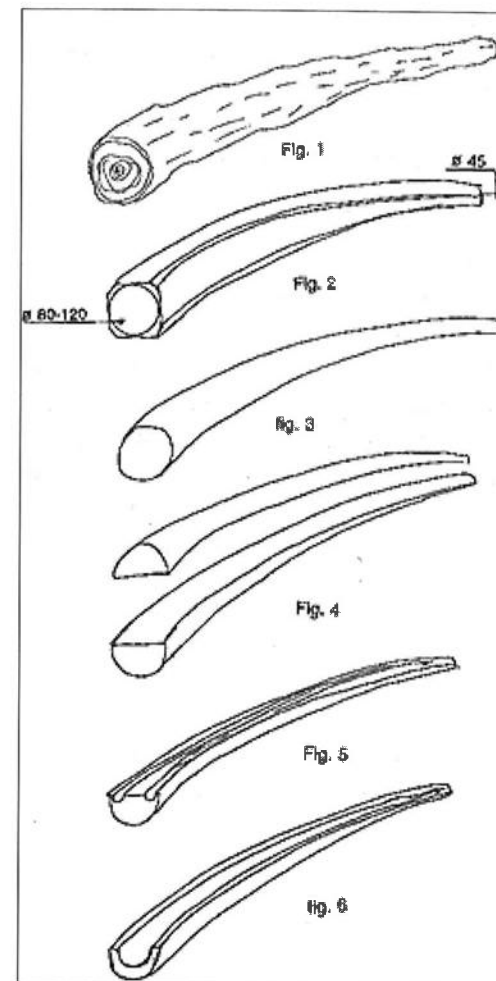
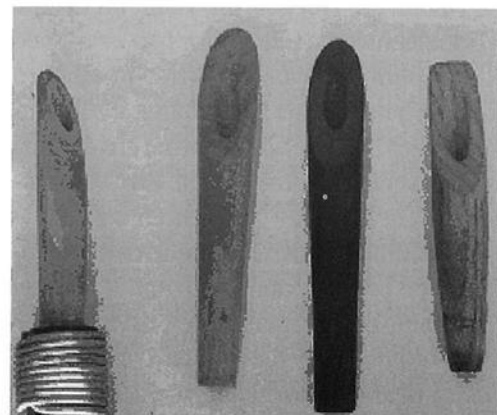
tal dagen in water gedompeld. Als de hoorn dan bijvoorbeeld in de put werd gehangen, zwol de bies door het water op en werd de hoorn luchtdicht. Pas als deze luchtdicht was, kon erop geblazen worden... een 'nat' hoorn dus.

In latere tijden werden de helften aan elkaar geplakt met houtlijm en werden wilgentakken gebruikt om de twee helften bij elkaar te houden. Deze wilgentakken dienen overigens meer voor de versiering. Dit is dus de 'modernere' manier om een hoorn te maken. Er kwam geen water meer aan te pas... dus een 'droog' hoorn. Zie ook de figuren op de volgende bladzijde.

Het mondstuk, ook wel "happe" genoemd, wordt van vlierbeshout gemaakt. Op de foto hieronder zijn verschillende "happen" afgebeeld.

Het van nature zachte binnengedeelte van het hout wordt verwijderd. Dan moet er nog heel wat vakmanschap aanwezig zijn om dit mondstuk precies passend op de gelijmde hoorn te krijgen.

De tonen die op een midwinterhoorn ge-

vijf tonen blazen op de midwinterhoorn. De melodieën liggen vast en er zijn twee gangbare loopjes. In Ootmarsum wordt de zogenaamde "oalde roap" gespeeld. Natuurlijk kan er ook geïmproviseerd worden.

De Bruggenbosche Midwinterhoornblazers

Deze blazersgroep bestaat heden uit zes blazers: Herman en Tonnie Poll, Anton Neuteboom-Spijker, Gert van Triest, Erwin Bluemink en Willie Notten (auteur van dit artikel). Herman en Tonnie Poll begonnen in 2003 nadat Herman twee hoorns had gemaakt. Daarvoor bezochten zij al regelmatig kerstmarkten in Twente waar dan ook midwinterhoornblazers te horen waren. Bruggenbos, dat tegenover het oudershuis van de gebroeders Poll ligt en thans door

blazen worden zijn natuurtonen, waarbij de hoogte van de laagste en hoogste toon afhankelijk is van de afmetingen van de hoorn. Men kan het instrument niet stemmen en elke hoorn is anders, waardoor het hoogst zeldzaam is als twee hoorns samen zuiver klinken. De opzet is om na elkaar "de boodschap" van elkaar over te nemen en die door te geven. De melodie verschilt van buurtschap tot buurtschap. Een geëfende midwinterhoornblazer kan vier tot

Herman wordt bewoond, werd de plek waar de eerste tonen werden geblazen. Nog altijd is dit de thuisbasis van de blazers, waarmee de naam ook is verklaard: "de Bruggenbosche Midwinterhoornblazers". In 2004 sloten Anton Neuteboom-Spijker en Gert van Triest zich bij het tweetal aan in 2005 kwamen Erwin Bluemink en Willie Notten bij de groep. In de adventstijd tot en met Driekoningen speelt de groep, in volledige of deelbezetting, op de meest uiteenlopende gelegenheden. En in ieder geval iedere zondagmorgen vanaf half twaalf tot één uur in het Bruggenbos. Hiermee wordt dit van oorsprong Twentse gebruik ook aan onze streek doorgegeven.

Gelukkig mag de midwinterhoorn zich verheugen in een toenemende interesse, niet alleen bij ouderen maar ook bij jongeren. De diepe, zware tonen wekken, zelfs bij ons moderne mensen, nog steeds reacties op die teruggrijpen naar een oergevoel diep van binnen.

Voor dit artikel is gebruikt het boek: "Het midwinterhoorn blazen", Everhard Jans, ISBN 90.6693.076.4

Processen-verbaal

door G. Vrieling

In de "Kroniek" van oktober 2005 stond een proces-verbaal van de dorpsveldwachter van Voorst, Dirk van Dommelen. Naar aanleiding van dit, in mooi schuinschrift geschreven, proces-verbaal wil ik u nog een paar processen-verbaal die betrekking heb-

De Bruggenbosche Midwinterhoornblazers

ben op Van Dommelen niet onthouden.

Het eerste verbaal dateert van oktober 1875:

Op heden den vijftwingsten October 1800 vijf en zeventig des savonds om 8¼

uur was ik Dirk van Dommelen gemeente Veldwachter van en woonachtig te Voorst op Surviellancie in de kom der gemeente al waar ik zag Johannes Bosveld woonachtig aan de Winterdijk onder deze gemeente dat bedoelde persoon verkeerde in een Staat van kennelijke dronkenschap en zich schuldig maakte met het zingen en razen op de openbare weg waarop de rust de ingezetenen verstoord werd en een meenigte volk bij een verzamelde waarop ik bedoelde persoon aan gemaand heb rustig naar zijn huis te gaan waar op hij geen gevolg heeft gegeven waarop ik mij voor de tweede keer weer bij hem vertoonde en hem heb aan gezegd dat hij zijn dag onthouden moest en dat ik een proces verbaal tegen hem zal maken,

*En heb ik hier van opgemaakt dit proces verbaal op den Eet bij den aanvang mijner bediening afgelegd,
D.van Dommelen*

U ziet, dat onze veldwachter zich heel gewichtig voelde. Hetgeen blijkt uit het gestelde verbaal, waar punt noch komma geplaatst wordt en hij zich bedient van, in zijn ogen, zeer gewichtige taal.

Daarbij komt, dat hij zich graag laat zien als een diender die opkomt voor de belangen van de dorpsbewoners en dronkenschap niet tolereert. Van Dommelen was een "gedreven" diender!

Echter, het kan verkeren... een jaar later. Leest u maar het volgende proces-verbaal:

Op heden den 20 July 1876 verscheen voor ons burgemeester van Voorst Frans Nik-

kels oud 27 jaren, daghuurder, wonende te Voorst die naar aanleiding van een ons ter oore gekomen gerucht ondervraagd verklaarde dat hij Maandag den 3 July jl., smorgens omstreeks te half vijf ure den veldwachter Van Dommelen in geheel beschonken toestand heeft zien liggen op den berm van den straatweg, midden in het dorp Voorst; dat hij bij hem is gegaan en hem heeft aangesproken met de woorden "van Dommelen staat toch op, het is schande dat de menschen U hier zien", waarop hij met een vloek antwoordde dat comparant moest opmarcheren, dat de comparant hem daarop heeft gezegd dat er twee vrachtwagens aankwamen waarop van Dommelen zoo goed en zoo kwaad als hij kon is opgestaan, eenige passen ver al zwaaiende is gelopen en toen weder is gaan liggen achter de heg bij de woning van den heer van Daalen, alwaar comparant hem een half uur later nog heeft zien liggen toen hij zich met den knecht van Barmantloo, Bart genaamd, derwaarts had begeven, dat Chris van Unen van Dommelen ook in dien toestand heeft gezien, dat comparant, toen hij hem het eerst zag getracht had hem op te beuren hetgeen hem echter niet lukte.

Waarvan wij dit proces verbaal hebben opgemaakt op den eed bij het aanvaarden onzer bediening afgelegd en na voorlezing en goedkeuring met den comparant geteekend

*W.g. J.N. Everts
F. Nikkels*

Twée gevelborden en een muuranker in Klarenbeek

door E.H. Stol

Niet elke Kronieklezer zal in het bezit zijn van de VVV-brochure die ter gelegenheid van de Open Monumentendagen op 10 en 11 september 2005 werd uitgegeven en te koop was bij de VVV. Het thema was dit jaar "Religieus Erfgoed". Daarvoor hebben we toen ook de schijnwerpers gericht op de R.K. kerk 'Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming', gelegen in de bossen van Klarenbeek.

De eerste R.K. kerk die daar mocht worden gebouwd, en die dezelfde naam droeg als de huidige kerk, was een zogenaamde waterstaatskerk. Kerken die katholieke gemeenschappen toentertijd wilden bouwen, behoefden toestemming van de koning en moesten voldoen aan voorschrif-

ten (beperkingen) die waren vastgesteld door de Minister van Rijkswaterstaat; ze werden daarom 'waterstaatskerken' genoemd. Zo ook de kerken in Bussloo (1818) en Klarenbeek (1847).

Bij het verzamelen van informatie voor de brochure in het archief van de OKV trof ik meerdere foto's aan van deze in 1847 gebouwde en door Johannes Richard Krepel (* 06-10-1793 † 26-05-1865) betaalde kerk. Op enkele foto's was, zij het niet duidelijk, te zien dat boven de ingang van de kerk een gevelbord was bevestigd. Gezien mijn belangstelling voor gevelstenen en gevelversieringen was mijn aandacht direct gewekt. Omdat geen duidelijke foto voorhanden was, heb ik nadere informatie ingewonnen bij enkele leden van de katho-

R.K. kerk 'Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming 1847'. Boven de ingang is vaag het gevelbord te zien.

lieke gemeenschap in Klarenbeek. Die wisten dat daar een bord heeft gezeten met de tekst: "De Eer aan God alleen" met daaronder het jaartal <1847>. Op mijn vraag waarom dit gevelbord niet opnieuw was geplaatst boven de ingang van de nieuwe kerk die in 1930 naast de oude kerk is verzezen, vertelde men mij dat ik voor meer informatie beter naar de familie Krepel kon gaan. Zo gezegd, zo gedaan en contact opgenomen met de nestor van de familie, de heer Jan Richard Frans Krepel. Na een kort telefoongesprek was ik welkom op Huize Klarenbeek waar ik door de heer Krepel welwillend werd ontvangen. Hij vertelde mij: "Het muurbord met de door u genoemde tekst is in ons bezit en is door de eerste Krepel (Johannes Richard) samen met de kerk geschonken. Toen in 1930 een nieuwe kerk werd gebouwd heeft men het bord niet herplaatst. De oude kerk is niet direct gesloopt maar heeft tot 1971, ontstaan van de toren, nog dienst gedaan als parochiehuis.

Toen de oude kerk tenslotte werd gesloopt vroeg de pastoor me: "Wat doen we met

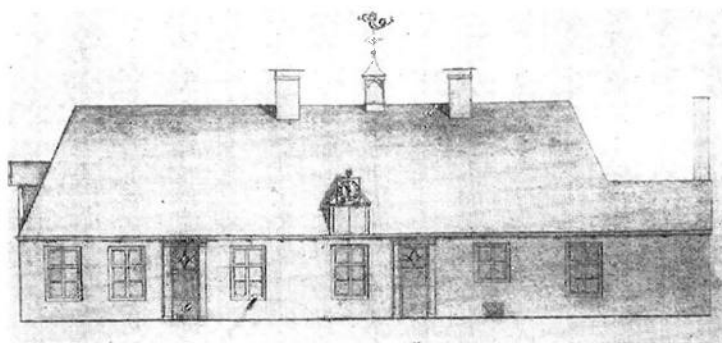
Deze gietijzeren memorieplaat met de tekst "de Eer aan God alleen 1847" heeft vanaf 1847 tot de afbraak in 1971 de gevel van de kerk, later parochiehuis, gesierd.

dat bord, Krepel?" Ik heb hem gezegd dat het van de familie was en "Als het niet herplaatst wordt, dan neem ik het weer mee en dat heb ik gedaan". Hij toonde mij het zware gietijzeren bord en gaf toestemming het te fotograferen en het te publiceren.

Al pratende met de heer Krepel had ik ook de stichtingssteen van Huize Klarenbeek ontdekt, en toen ik om toestemming vroeg om deze te fotograferen kreeg ik te horen, "Ga uw gang maar het is geen gevelsteen maar een gietijzeren ingemetselde plaat met daarop tekst." Omdat de plaat overgeschilderd was en niet op maar in de muur zat leek hij bedrieglijk veel op een echte

De tekst op deze plaat: F.I.B.W. KREPEL (= Franciscus Johannes Bernardus Wolfgang Krepel (* 16-07-1840 † 20-09-1858) met daaronder de datum van de steenlegging 21 april 1842 omgeven door twee engeltjes en daaronder links- en rechtsonder de initialen van zijn ouders I.R.K. (= Johannes Richardus Krepel * 06-10-1793 † 26-05-1865) en E.H. (= Everdina Hagen * 14-01-1815 † 17-03-1862).

De "Krepelbehuizing" voor 1842 op een oude bouwtekening van voor 1842. Dit huis moet ongeveer op dezelfde plaats hebben gestaan als het huidige 'Huize Klarenbeek'

stichtingssteen en had ik mijzelf op het verkeerde been gezet.

In het verdere verloop van het gesprek over gevelversieringen vertelde ik hem over de verschillende soorten muurankers die ik tegenkwam bij het inventarisatiewerk. De heer Krepel zei toen, dat hij er ook nog een had liggen. Deze werd tevoorschijn gehaald en ook deze mocht ik fotograferen. Het bleek een bijzonder muuranker te zijn waarop het hele jaartal 1792 op één muur-

haak was aangebracht in plaats van één cijfer per muuranker. Deze muurhaak bleek afkomstig te zijn uit een oud deel van de fabriek dat hij had laten slopen i.v.m. een verdere uitbreiding van de fabriek. Hoewel een heel jaartal op één muuranker weinig voorkomt, is het toch niet uniek want ook de woonboerderij De Kleine Emaus, Twelloseweg 91 in Terwolde heeft een dergelijk muuranker. Die heeft echter het jaartal 1882.

Het gesloopte deel van de fabriek. In het midden is de plaats waar de muurhaak heeft gezeten nog zichtbaar.

Tenslotte mochten nog enkele oude dia's worden geleend om thuis te scannen, waarvan dankbaar gebruik is gemaakt. Blijft de vraag: waar is dit gietijzeren gevelbord met het jaartal 1842 gemaakt en waar is het gietijzeren gevelbord van de eerste kerk met het jaartal 1847 gemaakt? Bij dezelfde ijzergieterij? Was het de Keppelsche IJzergieterij in Laag Keppel? Evenals de gevelsteen van de Kleine Noordijk blijven deze gietijzeren borden de belangstelling houden.

Met dank aan de heer J. R. F. Krepel voor de medewerking bij het mogen fotograferen van de objecten en documentatie voor dit artikel en het nog uit te geven boek Gevelstenen en gevelversieringen in de gemeente Voorst.

Het muuranker met jaartal 1792, afkomstig uit een gesloopt deel van de Krepel houtindustrie.

Genealogische dag in Harfsen: 13 mei 2006

door H. Klein Ovink

Zaterdag 13 mei 2006 is het weer zover. Dan organiseert de Werkgroep Genealogie van de Oudheidkundige vereniging „De Elf Marken” te Gorssel haar jaarlijkse Genealogische dag in ons Richtershuis aan de Hulsweg 4 te Harfsen.

Een twintigtal standhouders uit heel het land zal dan weer genealogische gegevens presenteren. Ook zusterverenigingen en andere standhouders uit onze eigen regio hebben hier hun standplaats.

Wilt u iets weten over uw voorouders, over uw boerderij, over begraafplaatsen in de

regio, kom dan 13 mei naar Harfsen, u bent van harte welkom.

Onze werkgroepleden hebben dit jaar de familiestamboom van Tuitert uitgezocht. We hebben er een leuk en aantrekkelijk boekwerkje van gemaakt en u kunt het die dag ook al kopen.

De dag begint om 10.00 uur en sluit om ongeveer 16.00 uur.

De toegang is gratis en er kunnen kopiën gemaakt worden.

De geschiedenis van de Backers Campje(n)s of Den Oord in Terwolde

door W. van der Werf

Inleiding

Enkele jaren geleden werd de geschiedenis van Klein Everwijn, gelegen aan de Quabbenburgerweg 31 te Terwolde, uitgezocht. Hierover verscheen een artikel in de Kroniek van de Oudheidkundige Kring Voorst no. 3 en no. 4 van 1999.

De boerderij Klein Everwijn was eigendom van mijn betovergrootvader Hendrikus de Wilde. Hij werd in 1774 als zoon van Jacob Arents de Wilde en Z(S)waantje Berends van de Eeze geboren in de boerderij die naast Klein Everwijn lag, op de hoek van de Quabbenburgerweg en de Kadijk. De naam van deze boerderij was: "Bakkers Campjens".

Later heette de boerderij "Den Oord".

Ook van deze katerstede is de geschiedenis uitgezocht. De Bakkers Campjens of Den Oord was van 1734 tot 1820 in bezit van de familie de Wilde (Dubbe).

Eigendomshistorie

Eerste eigenaar: Arent Dobbe de Wilde en zijn erven 1734 tot 1768

Arent Dobbe de Wilde, timmerman bij de Aze1, geboren ca. 1693, zoon van Dobbe Lubberts de Wilde en Jenneken Frerijcks van Vorden, koopt 9 september 1734 "een stuck bouw en weijdelandt de Bakkers Campjens2.

In de akte lezen we dat "de Heer Ernst van Loben Sels en desselfs Eheliefste Vrouwe Peternella Cunera op ten Noorth" verkopen aan "Arent Dobbe de Wilde en sijnen Erven een stuck bouw en weijdelandt de Bakkers Campjes gen(aam)t, in Veluwe onder 't Scholtampt van Voorst, Karspel Terwolde omtrent den Beller naest 't land van het Capittel van Deventer kennelijk gelegen, sijnde vrij ende allodiaal goed, en met geenerhande lasten beswaert als met Heeren penningen en andere amptslasten of schattingen, voorts Thiendbaer, voor den geenen, soo daer toe beregtigt is...

(Een vrij allodiaal goed is een eigendom waar geen tijnsen of belastingen voor verschuldigd zijn.)

De erven van Arent de Wilde zijn de 7 kinderen uit zijn huwelijk met Jacomine Bakkers. Deze zijn: Willemina (* ca 1725), Maria (ged(oopt) 13-1-1726 Terwolde), Debora (ged. 16-3-1727 Terwolde), Mechtelt (ged. 26-12-1728 Terwolde), Jenneken (geb. 1729 of 1730), Hendrik Willem (ged. 4-11-1731 Terwolde) en Janna (ged. 15-11-1733 Terwolde). Moeder Jacomine overlijdt helaas ongeveer een maand na de geboorte van het jongste kind. Zij wordt op 31 december 1733 in Terwolde begraven3.

Arent heeft geld ontvangen uit de verkoop van Scholt Willekes Hofstede 4. Zijn moeder Jenneken Frerijcks was voor de tweede maal getrouwd en wel met Evert Willems. Ze woonden op Scholt Willekes Hofstede aan de Kadijk. 20 februari 1733 is ze overleden en 10/15 augustus 1733 verkopen Evert Willems, weduwnaar van Jenneken Frerix, Arent Dubben met zijn vrouw en zijn zusters met hun echtgenoten hun be-

zit aan Gerrit Terhorst en Henrica Rempe-laers voor 2000 gulden.

Arent koopt dus een jaar na de verkoop van Scholt Willekes Hoffstede een stuk bouw en weiland niet ver van de plaats waar Scholt Willekes Hofstede lag (zie de beschrijving van de belending in de transportakte van 1768).

12 januari 1735, dus enkele maanden na aankoop van de Bakkers Campjens, leent Arent 400 caroli guldens5 tegen een jaarlijkse rente van 4 ½ % van zijn halfbroer "Clements de Wilde tegenwoordig woonagtig in Amsterdam". Als onderpand wordt genoemd "een stuck bouw en weijdelandt de Backerscampjens genaamd "met het getimmerte Huys daar tegenwoordig op staande en 't geene verders daar nog op off aan mogte gemaakt worden". We zouden dus de conclusie kunnen trekken, dat Arent Dobben in 1734 een huis gebouwd heeft. Behalve voor de bouw van het huis heeft hij waarschijnlijk ook geld nodig voor de boedelscheiding. Hij hertrouwt namelijk op 26 februari 1735 met Driesjen Gerrits, jongedochter van Terwolde. 26 november 1736 wordt hun zoon Jacob geboren. Jacob is waarschijnlijk vernoemd naar Jacomine, de eerste vrouw van Arent. In het doopboek van Terwolde worden verder geen kinderen van dit echtpaar gevonden. Jacob wordt zowel Jacob Arents de Wilde als Jacob Dubbe genoemd.

Tweede eigenaar: Jacob Arents de Wilde, timmerman en Z(S)waantje Berends van de Ese (Eeze)

Op 29 maart 1768 trouwt Jacob met Swaantje Berends van de Ese. Swaantje is een dochter van het echtpaar Berend Hen-

driks van de Ese en Maria Jans Haverkamp en woonde in de Swaan in Terwolde (huidig adres: Dorpsstraat 102). In datzelfde jaar en wel op 20 oktober 1768, wordt de "Bakkers Campjens met desselfs getimerte daarop staande" door Arend Dubbe en Driesjen Gerrits overgedragen aan "onse soon Jacob Arends en desselfs hujsvrouw Zwaantje Berends".

In deze akte6 wordt ook de belending beschreven. Oostwaards de gemene weg, zuidwaards "de cleyne Everwijn", westwaards "de koewijde van den Rosendal", noord de Cadijk. Groot ongeveer 2 3/4 morgen.

Hieruit mogen we concluderen dat de Bakkers Campjens lag op de hoek van de huidige Quabbenburgerweg en de Kadijk in Terwolde.

Jacob Dubbe, die zijn hele leven op de Bakkers Campjens woonde, overleed op 2 september 1813. Zwaantje was al in 1784 overleden en Jacob hertrouwde in 1785 met Willemina de Groot, afkomstig uit Deventer. Jacob had vele kinderen uit twee huwelijken en behalve bezittingen, ook veel schulden. Na verkoop van de roerende goederen op 21, 29 juni en 25 juli 1814, moet ook het onroerend goed publiekelijk verkocht worden, zoals blijkt uit een vonnis van de Burgelijke Rechtbank van eersten aanleg, zitting houdende te Arnhem, d.d. 29 augustus 1814. Een vonnis gewezen tussen Gerrit Jan de Wilde, smid te Deventer, Steven de Wilde, landman, en Jan de Wilde, timmerman, beide wonende te Terwolde; verder Barend (= Berend) de Wilde (Dubbe), ijzersmid te Deventer, Dries de Wilde, ijzersmid, Hendrikus de

Wilde, bouwman, beiden te Terwolde en Gerrit Scholten, broodbakker te Epe, als echtgenoot van Maria de Wilde ter ener zijde. Ter andere zijde Willemina de Groot, weduwe van wijlen Jacob Arents de Wilde, landvrouwe, wonende te Terwolde "voor haarselve als in qualiteit als Moeder en legitieme voogdesse van hare drie minderjarige kinderen Heiltjen, Jacob en Willem. Onder het onroerend bezit is "een erf en goed, den Oord genaamd, gelegen onder Terwolde". Uit diverse akten, gevonden in de protocolboeken van het Scholtambt Voorst, kerspel Terwolde en notariële akten, blijkt uit de beschrijvingen van de belendingen, dat de Bakkers Campjens en Den Oord identiek zijn.

Op 14 maart 1815 wordt de memorie van lasten en koopvoorwaarden7 van de onroerende goederen, waaronder dus het erf en goed, Den Oord met huis no. 97, bakhuis en koornberg, 2 morgen 435 roeden hof, bouw- en weiland met aanschot en schotwilgen, eiken, essen en peppels. Oost de gemeneweg, noord de Kadijk, west Gerrit Hoibrink, zuid Hendrikus de Wilde, door de erfgenamen in bewaring gegeven aan notaris Mr. Philip Pelgrim Everts te Twello. Dit vindt plaats ten huize van Steven de Wilde op het Erve den Roosendal onder Terwolde. Er zijn 16 koopvoorwaarden en de waarde is door Jochems Derks Hovenek geschat op 1550 gulden, 6 stuivers en 2 centen.

16 mei 18158 vindt ten huize van Steven de Wilde, op Het Rosendal, 's middags om drie uur, de finale toewijzing aan de meestbiedende plaats. Deze finale toewijzing is aangekondigd d.m.v. biljetten, die op 7 mei aangeslagen zijn op de plaatsen, die door

de wet zijn voorgeschreven. Bovendien is een afschrift van het biljet geplaatst in de Arnheemsche courant van 6 mei. 16 mei vindt dus de laatste "opbieding" plaats m.b.v. brandende kaarsen. In de akte staat dit als volgt omschreven."Men heeft verscheidene waschlichten het een na het ander aangestoken, elk een minuut brandende en gedurende het branden derzelve, heeft Willem Jansen, Klompenmaker, wonende onder Terwolde geboden de somme van eenduizend vijf honderd vijf en vijftig gulden en heeft na gedane voorlezing getekend.

En aangezien niemand hoger heeft willen bieden en dat na het laatste bod drie waschlichten het een na het ander aangestoken, zijn uitgegaan zonder dat iemand meer is opgekomen om te verhogen, hebben comparanten verkoperen gemelden Willem Jansen als den laatsten verhoger, uit aanmerking dat de uitgeloofde kooppenningen de taxatie van den Experts te bovengaan, verklaart tot koper van bovengemelde perceel voor eene Somme van één duizend vijf honderd vijf en vijftig gulden.

Uiteindelijk tekenen alle belanghebbenden, behalve Willemina de Groot, weduwe van Jacob Arents de Wilde, die verklaarde niet te kunnen tekenen.

Wat opvalt is, dat Gerrit Jan tekent als

The image shows two handwritten signatures. On the left is the signature of Gerrit Jan de Wilde, and on the right is the signature of Gerrit Jan Dubbe. Both signatures are written in cursive and include the names of the signatories and their professions (smid and timmerman).

DEFINITIVE TOEWIJZING.
Mr. P. P. EVERTS, Openbaar Notaris te Twello, hiertoe bevoegd geautoriseerd door de Regter van eersten aanleg, zitting houdende te Arnhem, zal op Dinsdag den 16 Mei 1815, des gadaamdes ten drie ure, ten huize van Steven de Wilde, op den Rosendal, onder Terwolde, overgaan tot de definitieve Toewijzing.
Van den ERF en GOED, den Oord genaamd, gelegen onder de Gemeente Terwolde, bestaande in een Huis, Bakhuis en Koornberg, met ongeveer 2 Morgen 435 Roeden Hof, Bouw- en Weiland, bij de Provisionele Toewijzing door G. Smits gebragt op eene somme van vijftien honderd Gulden.
Ten overden. Van een Stuk BOUW- en WEIDELAND, dat verbrande Erf genaamd, gelegen in de Gemeente Nijbroek, groot ongeveer 1 Morgen 430 Roeden; bij de Provisionele Toewijzing door Dries de Wilde gebragt op eene somme van vijf honderd vijftien Gulden.
Welke Goederen behoren tot den onverdeelten Boedel en Nalatenschap van wijlen Jacob Arents de Wilde, denzelven eerst bezeten hebbende met zijne voorverledene Echtgenote Zwaantje van der Ese, en, onderhand met zijne legitieme weduwe Willemina de Groot, wonende te Terwolde.
Ter revisitie van Gerrit Jan de Wilde, Smid te Deventer; Steven de Wilde, timmerman; en Jan de Wilde, timmerman, beide te Terwolde woonachtig; van den Barend de Wilde, Smid te Deventer; Dries de Wilde, Smid, en Hendrikus de Wilde, Bouwman te Terwolde, en Gerrit Scholten, Broodbakker te Epe, als in hiuewigh hebbende Maria de Wilde.
In bijwezen en mede op verzoek van Willemina de Groot, Weduwe Jacob Arents de Wilde voorheen, zoo voor haar zelve, als in qualiteit als Moeder en Voogdesse van hare minderjarige kinderen, met namen Heiltjen Jacobs en Willem de Wilde, in bijwezen mede van voormelden Steven de Wilde, als Voogde over deze minderjarigen.
De memorie van Lasten en Koopvoorwaarden van voormelden Notaris gedeponcerd, bij wien nadere informatie te bekomen zijn.

Advertentie uit de Arnheemsche Courant van 6 mei 1815.

Gerrit Jan Dubbe, terwijl hij in een andere akte, ook uit 1815, tekent als G.J. de Wilde. Ook Berend, die in Deventer woont en daar bekend is als Berend Dubbe, tekent als "B te Wilde". Steven en Jan laten de letter "e" bij het woordje "de" maar weg! G. Smits en H. Vredenburg zijn getuigen.

Derde eigenaar: Willem Jansen, klompenmaker en Heiltjen Jacobs de Wilde

Willem Jansen is een zoon van Jan Gerrits en Hermina Willems, de bewoners en eigenaren van het buurhuis Klein Everwijn. Willem werd op Klein Everwijn geboren op 11-10-1781. Hij trouwde 22-10-18149 met zijn buurmeisje Heiltje(n) Jacobs de Wilde, (ged. 22-03-1792 Terwolde), de jongste dochter van Jacob Arents de Wilde en zijn tweede

vrouw Willemina de Groot.

Misschien woonde hij sinds zijn huwelijk al op Den Oord. Zo was zijn zwager Hendrikus de Wilde ingetrouwd op Klein Everwijn. Hij was immers zes weken na de dood van zijn vader in 1813, eveneens met zijn buurmeisje, Jenneken Jansen, een zuster van Willem Jansen getrouwd. Hendrikus kocht in 1818 Klein Everwijn (zie de Geschiedenis van Klein Everwijn en zijn bewoners¹⁰). Zo "ruilden" de zwagers dus van huis.

Klein Everwijn bleef nog tot 2003 eigendom van de nazaten van Hendrikus de Wilde, maar Den Oord bleef maar tot 1820 eigendom van Willem Jansen en zijn vrouw Heiltje. 8 juni 1820 stelt notaris Mr. Philip Pelgrim Everts een akte op voor "de katerstede, den Oord genaamd gelegen onder Terwolde en bestaande in huis no.97 en bakhuis met ongeveer twee morgen vierhonderd vijf en dertig roeden hof, bouw en weideland met de daarop staande bomen". Er zijn 19 koopvoorwaarden.

1e. De verkoping zal geschieden bij het schrijven onder houten borden of briefjes, bij guldens van twintig stuivers Hollandsch courant.

2e.. Die het hoogst schrijft zal den inzaat hebben en daarvoor een premie genieten, zoals nader zal worden opgegeven en daarenboven beregtigd zijn, om eerst te hogen, zoveel hem geliefd

9e. De aanvaarding van dit perceel zal zijn op Petri achtien honderd een en twintig.

Enz.enz.

Aalt Maassen van Zomeren, landman wonende te Terwolde zet in op één duizend vijf honderd vijftig guldens en hoogt tweehonderd gulden. "De verkoperen hebben hetzelfde provisioneel toegewezen aan voormelden Aalt Maassen van Zomeren voor de gezegde somme van één duizend zeven honderd vijftig guldens, die deze accepterende na voorlezing alhier heeft getekend".

Procesverbaal wordt opgemaakt in tegenwoordigheid van Gradus Smit, deurwaarder wonende te Twello en Hendrik IJsel-dijk, bouwman, wonende te Terwolde. Er wordt getekend door "verkoperen", getuigen en de notaris. 12 juni 1820 wordt de akte geregistreerd in Apeldoorn.

Maar... tot mijn verbazing vind ik op 22 juni een akte (no. 152) waarin Willem Jansen en Heiltje de Wilde verklaren de koop ongedaan te willen maken. Maar dan, zoals blijkt uit akte 249 d.d. 7 november 1820 bij het notariskantoor van Mr. Philip Pelgrim Everts, wordt "een erve en goed den Oord genaamd" toch verkocht en wel voor een veel hoger bedrag namelijk "twee duizend vier honderd guldens Hollandsch Courant" per 1 januari 1821. In de akte lezen we verder:

"Dat het verkogte dadelijk zal worden aanvaard, zullende echter de verkoperen hetzelfde, zoals thans door hun bewoond en gebruikt wordt, tot Petrie achtienhonderd twe en twintig, zonder huur of pagt daarvan verschuldigd te zijn, bewonen en gebruiken kunnen, zodanig echter, dat zij het land bij hun vertrek voor de eene helft zullen kunnen toezaayen en het gewasch daarvan genieten, terwijl zij de wederhelft ten

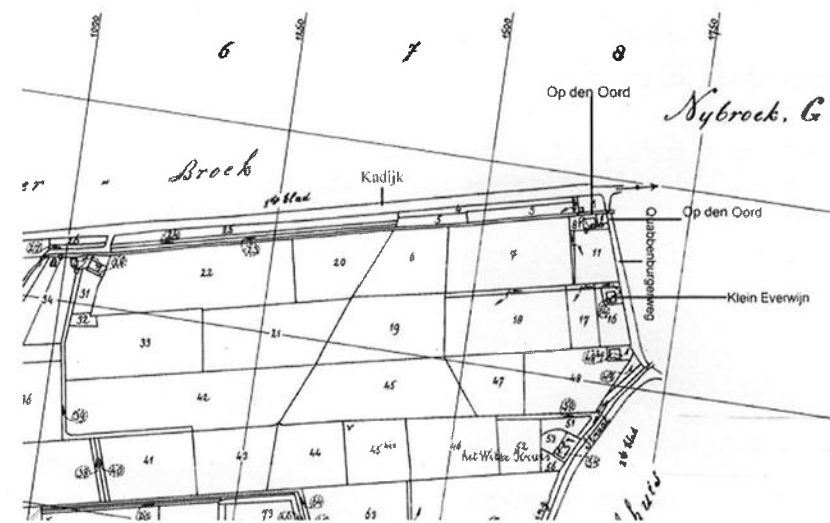
voordeele van koperen onbezaaid zullen moeten laten liggen, blijvende mede de kamer aan het huis, met het land, zoals thans verpagt is, van Petrie achttienhonderd een en twintig ten voordeele van koperen". De lasten en belastingen zullen tot "den eersten januari achttienhonderd een en twintig door de verkoperen worden aangezui-verd, doch van dien tijd af zijn voor rekening der kopers. Omdat alles in de akte er op wijst, dat Den Oord per 1 januari 1821 verkocht wordt, is de datum Petrie achttienhonderd "twe" en twintig, die hierboven in de akte vermeld wordt, waarschijnlijk een verschrijving en moet het Petrie 1821 zijn. Ter voldoening van de kooppenningen wordt door de kopers een schuldbekentenis, groot achthonderd guldens à 5%, aan de heer Hendrik Bussemaker Az., koopman te Deventer, overgenomen. In contanten is per 7 november drie honderd tachtig gulden betaald en het restant zal per 1 januari 1821 betaald worden. Tenslotte

wordt nog bedongen, dat "de verkoperen bij vertrek, de slieten op de balken en hilde, alsmede de liggende plaat in de keuken en den ijzeren haalboom zullen mogen mede nemen".

Willem Jansen en Heiltje de Wilde zijn waarschijnlijk verhuisd naar Terwolde C 34. Zij wonen daar als dochter Jenneken in 1825 wordt geboren. Pogingen om te achterhalen waar het adres anno 2005 te vinden is, zijn niet gelukt.

Ook Willem Wolters zal niet zo lang op Den Oord gewoond hebben want op de kadastrale kaart van 1832 Nijbroek, sectie G, De Hoeven, staat als eigenaar Gerrit Nijhoff vermeld.

In 1836 sluiten Gerrit Nijhoff en Hendrik Nijhoff op 11 mei een hypotheek af bij notaris D.J.R. Jordens in Deventer. Op 28 januari 1842 verkoopt Hendrik Nijhoff zijn bezit aan Berend Visser. De transportakte

Segment uit de kadastrale kaart van Nijbroek van 1832.

is verleden bij notaris H.W. van Marle jr. te Deventer. Op 4 februari 1870 nemen Berend en Gerrit Visser een hypotheek op Den Oord bij notaris H.W. van Marle jr. te Deventer11.

De gegevens van notarissen van de laatste 100 jaar zijn niet openbaar. Maar via het bevolkingsregister van Terwolde kunnen we nog wel wat over de latere bewoners van den Oord aan de weet komen. Het blijkt, dat volgens deel 23 a /001 van het bevolkingsregister van de gemeente Voorst, Gerrit Visser in 1887 vertrekt. Willem ten Velde en familie vestigen zich 25 februari 1887 vanuit Deventer op den Oord en op 24 december 1892 komen Willem Eekhuis met zijn gezin uit Ommen. Hendrik Rutgers en familie wonen er van maart 1902 tot april 1903. Willem Pas vestigt zich op 9 april 1903 vanuit Olst samen met zijn vrouw Jannigje Meijer en twee zonen, te weten Gerrit Jan en Hendrik. De zonen zijn dan resp. 7 en 5 jaar. Er is een foto van de oude boerderij met het echtpaar Pas.

De foto is waarschijnlijk eind twintiger, begin dertiger jaren van de vorige eeuw

Het echtpaar Pas voor de oude boerderij Den Oord.

gemaakt. Links op de foto is een stukje van de grote schuur te zien, waar een broodbakkerij gevestigd was.

Herman Dijk (* 7-12-1883 te Deventer), die in 1923 de katerstede Klein Everwijn afgebroken heeft en daar een nieuw huis heeft gebouwd, maakte vóór 1923 een schilderijtje van Klein Everwijn, het buurhuis van Den Oord.

Op de achtergrond zien we een gebouw met een schoorsteen, waarvan we ons af kunnen vragen of dit de schoorsteen van den Oord is. Hoewel het perspectief niet klopt, kan het eigenlijk geen ander huis of boerderij zijn geweest. Ook als we de oude foto vergelijken met het schilderijtje, zien we

Kroniek 2006-1

op de boerderij een grote schoorsteen.

In 1957 wordt door Hendrik Pas een vergunning aangevraagd om zijn oude boerderij (krotopruijing staat er op de aanvraag) te slopen en een nieuwe woning te bouwen. Waarschijnlijk is de nieuwe woning in de afgelopen 50 jaar weer verbouwd, want op het perceel Quabbenburgerweg 33 staan anno 2005 twee huizen.

Quabbenburgerweg 33 anno 2004.

De inventaris van Den Oord in 1813

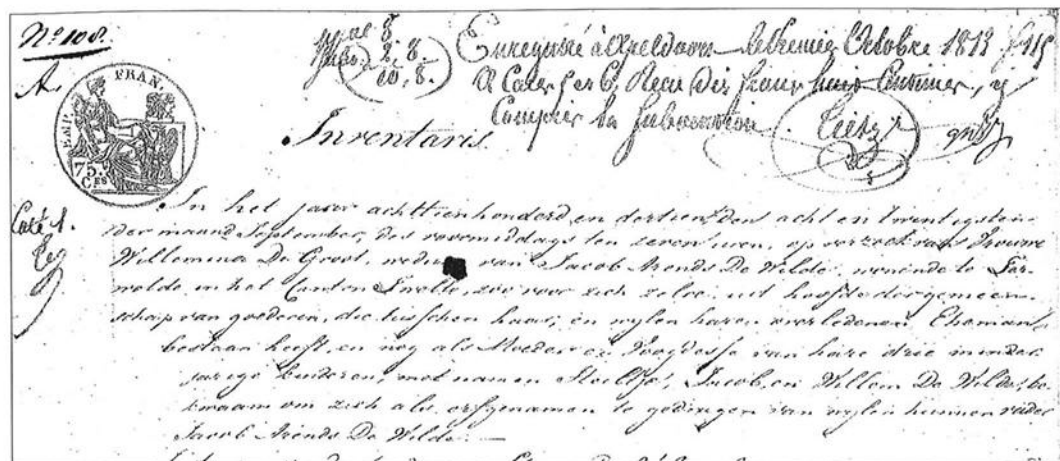
In het Gelders Archief in Arnhem vond ik de inventaris van den Oord zoals die beschreven werd n.a.v. de taxatie op 28 september 1813 (akte 108), dus 26 dagen na het overlijden van Jacob Arents de Wilde, op verzoek van:

“Vrouwe Willemina de Groot, weduwe van Jacob Arents de Wilde, wonende te Terwolde in het Canton Twello, zoo voor zich zelve, uit hoofde der gemeenschap van goederen, die tusschen haar en wijlen haren overleden Eheman bestaan heeft en nog als Moeder en Voogdesse van hare drie minderjarige kinderen met namen Heiltje, Jacob en Willem de Wilde, bekwaam om

zich als erfgenamen te gedragen van wijlen hunnen vader Jacob Arends de Wilde. In tegenwoordigheid van Steven de Wilde, landman, wonende in Terwolde, in naam en als toeziende voogd van gemelde minderjarige kinderen, tot dezen door hem aangenomenen post verkozen bij besluit van de bloedverwanten en vrienden van gezegden minderjarigen bij wijze van familieraad vergaderd geweest zijnde onder voorzitting van Meester Martinus Julius Vitringa, Vreden-Regter van het Canton Twello. Blijkens deszelfs procesverbaal van den elfden dezer lopende maand, hetwelk op den dertienden daaraanvolgende is geregistreerd bij den Ontvanger Fietsz te Apeldoorn, tegens betaling van twee francs twee en vijftig centimes. Nog in tegenwoordigheid van Jan Gerrits, daghuurder, wonende te Nijebroek om te taxeren de roerende goederen” ... “welke Jan Gerrits, in handen van bovengemelden Heer Vreden-regter, den daartoe staanden eed heeft afgelegd” “Voorts op verzoek van Steven de Wilde, landman en Jan de Wilde, timmerman, volle broeders der gemelde minderjarigen, beide wonende te Terwolde en Barend de Wilde, ijzersmid, wonende te Deventer, Dries de Wilde, ijzersmid te Terwolde, Hendrikus de Wilde, bouwman te Terwolde, Gerrit Jan de Wilde, smid te Deventer en Gerrit Scholten, broodbakker te Epe, als in huwelijk hebbende Maria de Wilde, alle halve broeders en zuster van gemelde minderjarigen en verwekt uit het huwelijk van wijlen Jacob Arends de Wilde met zijne eerste echtgenote Z(S)waantje van de Eeze, alle mede bekwaam om zich als erfgenamen te gedragen van wijlen hunnen vader Jacob Arends

Kroniek 2006-1

29

Inventarisakte van Den Oord (1813).

de Wilde, en voor zoo verre laatstgemelde halve broeders en zuster der minderjarigen de erfportie van wijlen hunne moeder Zwaantje van de Eze, nog niet genoten hebben, welke in dezen gemeenen boedel nog berustende is, mede bekwaam om zich ten dien opzichte als erfgenamen te gedragen. Door Meester Philip Pelgrim Everts, keizerlijk Notaris in het Canton Twello en in tegenwoordigheid van de genoemde en medeondergeteekende getuigen overgegaan tot de inventarisatie en beschrijving van alle meubelen, gereedschappen, klederen, linnen, zilverwerk, gereed geld, titels en andere papieren, in- en uit schulden en in het algemeen van alle de goederen behoorende tot de boedel van huis no. 97, Op den Oord genaamd, in de gemeente Terwolde."

Men is bezig geweest van 's morgens zeven tot 's avonds zes uur. Getuigen waren Willem Jansen, klompenmaker te Terwolde, en Cornelis Hendriks, bouwman onder 't Nijebroek.

Er volgen zeven pagina's met goederen.

Alles wordt getaxeerd in franse francs en centimes als ook in guldens Hollandsch courant, stuivers en centen. De waarde van een franse franc is ongeveer een halve gulden.

"De voordelige staat des boedels beloopt de som van fr. 2869.18 of 1366 guldens 5 stuivers en 2 ct". "De nadeelige staat des boedels beloopt fr. 2244.42 of 1068 guldens 15 stuivers 4 ct.

Opmerkelijke goederen in de inventaris

Het is ondoenlijk om alle goederen van de inventaris, die uit zeven dichtbeschreven vellen in A3 formaat bestaat, te beschrijven, maar enkele zaken vallen wel op. Onder het vrij uitgebreide servies treffen we o.a. 25 tinnen en 16 aarden borden aan. Ook aan porseleinen kop en schotels is geen gebrek namelijk 18 stuks. Veel koperen en tinnen voorwerpen, zoals drie tinnen kannen, een tinnen peperbus, een tinnen kandelaar, elf tinnen lepels met een zak, twee koperen lampen, drie koperen koffieketels, een grote en twee kleinere

koperen ketels enz. Interessant is ook een zilveren beugeltas en zilveren schoengespen die, vijf jaar later genoemd worden in de inventaris van Klein Everwijn, bewoond door Hendrikus de Wilde. Zou Hendrikus deze zaken gekocht hebben uit de boedel van zijn vader en stiefmoeder? Verder vinden we nog beschreven: 16 zilveren knoopjes, een zilveren signet, een zilveren snuifdoos, een zilveren lepel, een bijbel met zilveren klampen, een gouden ring, 20 mutsen, 8 mans- en 10 vrouwenhembden, maar ook een rijglijf, twee paar kousen en een hondenhok.

Jacob Arents de Wilde was o.a. timmerman, een lange lijst van diverse gereedschappen is in de boedelbeschrijving terug te vinden. Maar er was ook vee. De volgende beesten worden genoemd: een bruin ruïn paard, een zwart ruïn paard, een witte melkkoe, twee zwart bonte koeien en nog een koe, een zwart bonte pink, een zwart bont kalf, drie varkens, vijf hoenders en vier ganzen. Ook worden getaxeerd: 12000 pond hooi, 20 vim ongedorste rogge, 8 vim ongedorste boekweit, 4 vim ongedorste paardebonden, 15 vim ongedorste haver, wortels, kool, appels en aardappels (hervan worden geen hoeveelheden genoemd). De appels en aardappels zijn het duurst, namelijk resp. 126 franc (60 gulden) en 42 franc (20 gulden). Het hooi wordt getaxeerd op 151 fr. 20 centimes (72 gulden). Een vim is in dit geval 100 bossen. Het kan ook 100 m2 zijn.

Uit de inventaris blijkt dat Jacob Arents de Wilde in het jaar 1812 de bruggen in Nijbroek gerepareerd heeft. Hij heeft nog 25 fr. 95 centimes (circa 12 gulden) tegoed

van de "Erfgenamen van het Nijebroek". Maar de "Erfgenamen van Terwolde" staan nog voor 132 fr. 51 centimes (circa 63 gulden) bij hem in het krijt voor reparaties aan de bruggen in de jaren 1810, 1811, 1812 en 1813. De geërfden van Terwolde waren kennelijk niet zo vlot met het betalen van de rekeningen!

Bij de "Nadeelige Schulden des Boedels" zien we ook de moederserfdelen van Maria, Hendrikus en Gerrit Jan, kinderen uit het eerste huwelijk van Jacob met Zwaantje Berends van de Eze, die kennelijk nog niet uitbetaald waren. Het erfdeel bedraagt 280 franc 25 centimes of omgerekend naar de koers van die tijd, 133 guldens 9 stuivers. Jacob Dubbe had na de dood van zijn eerste vrouw, Zwaantje van de Eze, in 1784, nogal wat geldleningen afgesloten met als onderpand zijn erf en goed Op den Oord (= de Backerscampjens) en Het Remersland (= Het verbrande Erve) in Nijbroek. Toen zijn eerste vrouw in 1784 stierf waren er nog 7 onmondige kinderen in leven (3 waren er gestorven).

Bij zijn overlijden in 1813 zijn een deel van de schulden nog niet afgelost. Er is een schuld aan de Diaconie van Terwolde van 1260 franc (circa 600 gulden), een schuld aan de weduwe Ankersmit te Deventer van 630 franc (circa 300 gulden), aan de weduwe Hagen, zijn schoonzus, te Deventer van 420 franc (circa 200 gulden) en aan de minderjarige kinderen van Berend de Wilde en Jenneken Milkman, zijn kleinkinderen dus, van 630 franc (circa 300 gulden). Ook aan zijn zoon, de smit Dries de Wilde, moet hij nog 284 franc 55 centimes (135 gulden en 10 stuivers) betalen wegens geleverde ijzerwerken en werk-

loon. Aan Gerrit Bunschoten wegens geleverde tabak in het jaar 1810 nog de som van 189 franc (90 gulden). Er werd dus stevig gerookt!

Ook ziekte kost veel geld. Aan de "Apothecar" Keyser voor geleverde medicijnen de som van 46 franc 83 centimes (22 gulden 6 stuivers) en aan de chirurgijn Heitink te Deventer voor gedane visites, 48 franc 30 centimes (23 gulden).

De vele, niet afgeloste, schulden zullen ongetwijfeld te maken hebben met de slechte tijd en de hoge door Napoleon opgelegde belastingen¹².

Dan is er nog de pacht van diverse stukken land. Jacob Dubbe pachtte in 1813 de volgende stukken land:

- Een stuk bouw- en weideland van de Diaconie van 't Nijebroek
- Zaailand van de kerk in Terwolde, de Kerkenhofstede.
- Een stuk bouwland, eveneens van de kerk in Terwolde, het Kerkenkampje.
- Een stuk zaailand onder 't Nijebroek, eigendom van Albertus Lammers te Deventer.
- De pacht van een tiende, de Omloop genaamd

De begrafenis kostte 29 franc 40 centimes (14 gulden).

De roerende goederen werden op 21 juni en 25 juli 1814 verkocht en op 16 mei 1815 het onroerend goed Den Oord voor 1555 gld. aan Willem Jansen. Het bouw en zaailand Het Verbrande erf in Nijbroek werd gekocht door Arent Groothedde, schoenmaker en Lulof Beumer, daghuurder. Beiden woonden in Twello.

Noten

1 Zie Geschiedenis van Terwolde en Nijbroek, blz 86, van J Vredenberg.

2 G(elders) A(rchief) A(rnhem) inventaris no. 0203-952 Terwolde f(olio) 7.

3 Alle gegevens in dit artikel m.b.t. dopen, trouwen en begraven zijn afkomstig uit de DTB boeken van Terwolde of Nijbroek, die zich bevinden in het Regionaal archief te Twello.

4 GAA inventaris no. 0203-952 Terwolde f. 1.

5 GAA inventaris no. 0203-952 Terwolde f. 9.

6 GAA inventaris no.0203-953 Terwolde f.19.

7 GAA inventaris no.1396 / 1815 / 28 dd. 14-3-1815 Notaris Mr. P.P. Everts te Twello

8 GAA inventaris no. 1396 / 1815/ 49 dd. 16-5-1815 Notaris Mr. P.P. Everts te Twello

9 Burgelijke stand Gemeente Nijbroek.

10 Kroniek van de Oudheidkundige Kring Voorst 1999 no. 3 en no. 4.

11 Deze gegevens zijn gevonden in de "Toegang op het kaartsysteem van boerderijen en andere onroerende goederen van de Gem. Voorst, waarvan de akten gepasseerd zijn bij Deventer notarissen". Er bevindt zich een exemplaar van deze toegang in de bibliotheek van de Oudheidkundige Kring Voorst in Twello.

12 Zie het boek van J. Vredenburg "Geschiedenis van Terwolde en Nijbroek" hoofdstuk XXXII.